

ЗАЈЕДНИЦА АУТО ШКОЛА СРБИЈЕ

МЕТОДИКА ИЗВОЂЕЊА ТЕОРИЈСКЕ ОБУКЕ УПРАВЉАЊА АУТОМОБИЛОМ

Проф. др Радослав Драгач, дипл.инж. саобраћаја, председник Скупштине ЗАШ-а Србије

Мр. Мирјана Ђорђевић, дипл.инж. саобраћаја, директор RMS group a.d. Београд

Петар Рашета, дипл.инж. саобраћаја, секретар Заједнице ауто школа Србије

Апстракт

Висока угроженост учесника у саобраћају узрокована је и утицајем недовољне и лоше спровођене обуке кандидата за возаче у ауто школама. Обучавању у возњи није предходила обавезна теоријска настава из познавања саобраћајних правила и прописа. Обучавање није обављано са доследном применом савремених метода и на начин да се њим обезбеђују возачи оспособљени за безбедно учешће у саобраћају. Оријентација је била усмерена преваходно на савлађивање садржаја којима се задовољавају критеријуми за успешно полагање возачког испита. Наставом се није обрађивао прописани програм у целини, а наставу су обављали инструктори и предавачи који нису били довољно мотивисани и стручни за обављање тог посла. Због тога је програм обуке проширен додатним садржајима и уведена је обавезна теоријска настава која предходи обучавању у возњи. Инструктори возње, предавачи теоријске наставе и испитивачи обавезани су да стичу лиценце путем полагања испита и похађања стручних семинара. Ауто школе које обучавају кандидате за возаче обавезне су да поседују прописана средства, опрему, учила и стручан кадар и да наставу изводе по савременим методским поступцима. Повећан је број категорија возачких дозвола и степенастим оспособљавање од ниже ка већим категоријама обезбеђује се боља обученост возача за безбедно учешће у саобраћају. Промењен је систем спровођења возачких испита

У раду се детаљније обрађују садржаји из методике управљања аутомобилом који су разрађени у предметима методике теоријске обуке и методике извођења радњи са возилом у саобраћају, које ће за стицање лиценце изучавати инструктори возње, предавачи теоријске обуке и испитивачи на испитима за возаче. Обрађени су наставни садржаји, методи и средства која се примењују у обуци возача са наглашавањем значаја таквог приступа на стварање услова за квалитетнију обуку будућих возача.

Кључне речи: методика обуке, наставни час, наставна средства, садржај обуке, кандидат за возача, дидактички принципи, наставне методе, облик и тип часа, теоријска обука

1. УВОД

Висока угроженост учесника у саобраћају, према мишљењу институција које се старају о обезбеђењу услова за безбедно одвијање саобраћаја на путевима, узрокована је недовољном и лоше спровођеном обуком и провери обучености кандидата за возаче која се обавља у ауто школама. Зато су у измењеном Закону о безбедности саобраћаја на путевима прописане промене у организацији обуке и спровођењу возачких испита, да би се стање поправило. Паралелно са тим пооштрене су санкције за прекршаје у саобраћају и уведене су додатне мере за санкционисање најопаснијих понашања у управљању аутомобилом. Уведена је пробна дозвола са одређеним ограничењима за возаче почетнике и мера привременог одузимања односно


```

graph TD
    A((DOSUĐENO  
18  
KAZNENIH  
POENA)) --> B[ODUZIMANJE  
VOZAČKE DOZVOLE]
    B --> C[UPUĆIVANJE NA]
    C --> D[ZDRAVSTVENI  
PREGLED]
    D --> E[NESPOSOBAN]
    D --> F[SPOSOBAN]
    E --> G[GUBITAK PRAVA ZA  
STICANJE SVOJSTVA  
VOZAČA MOT. VOZILA]
    F --> H[SEMINAR  
UNAPREĐENJA ZNANJA IZ  
BEZBEDNOSTI SAOBRAĆAJA]
    G --> I[40 h teorijske nastave:  
- 15 h poznavanje  
saobraćajnih propisa  
- 16 h o značaju  
bezbednosti saobraćaja  
- 9 h o prekršajima  
polaznika seminara]
    H --> J[ISPIT IZ UNAPREĐENJA  
ZNANJA O BEZBEDNOSTI  
SAOBRAĆAJA]
    I --> J
    J --> K{da li  
je položio  
ispit}
    K -- da --> L[AGENCIJA IZDAJE  
- POTVRDU O ZAVRŠENOM SEMINARU I  
- UVERENJE O POLOŽENOM ISPITU]
    K -- ne --> H
    L --> M[MUP IZDAJE PROBNU  
VOZAČKU DOZVOLU]
    M --> N[SRB  
REPUBLIKA  
MINISTARSTVO  
UNUTRAŠNJIH  
POSLOVA  
100  
100]
    N --> O[PONOVO DOSUĐENO:  
2 PUT 18 - 3 = 15 POENA  
3 PUT 15 - 3 = 12 POENA  
4 PUT 12 - 3 = 9 POENA]
    O --> B
    O --> P[U PONOVLJENOM  
SLUČAJU TRAJNO  
GUBI SVOJSTVO  
VOZAČA]
    P --> Q[IZMIRIVANJE SVIH OBAVEZA  
- PLAĆANJE SVIH NOVČANIH KAZNI  
- IZDRŽAVANJE IZREČENE KAZNE ZATVORA  
- IZVRŠENJE SVIH MERA ZABRANE  
UPRAVLJANJA MOTORNIM VOZILOM]
    Q --> R[PROGRAM SEMINARA SA  
SADRŽAJIMA KORESPONDENTNIM  
PREKRŠAJIMA PRESTUPNIKA]
    R --> S[REALIZACIJA PROGRAMA  
PUTEM PREDAVANJA  
I RADA U RADIONICAMA]
    S --> H
  
```

Садржај наставног програма за одређене категорије возача је допуњен и њега реализују лиценцирани предавачи теоријске обуке и лиценцирани инструктори вожње, па се очекује да ће нови систем обуке обезбеђивати већу оспособљеност кандидата за стицање права на управљање возилом (добивања возачке дозволе) и њихово безбедније учешће у саобраћају.

успешно обнављали лиценцу за своје занимање.

У сажетом облику обрађени су основни принципи и општи захтеви обуке у управљању аутомобилом. Детаљније је обрађена методика извођења теоријске обуке која се примењује у обуци кандидата за возаче моторних возила свих категорија у складу са прописаним програмским садржајем наставе предмета методика извођења теоријске обуке који се изучава на семинарима за стицање лиценце инструктора вожње, предавача теоријске обуке и испитивача на испитима возача моторних возила.

2. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ОПШТИ ЗАХТЕВИ ОБУКЕ

УПРАВЉАЊА АУТОМОБИЛОМ

Обука кандидата за возаче моторних возила представља специфичан и сложен методски, техничко-организациони и образовно васпитни процес. Све већи значај у методици обуке придаје се морално-психолошким аспектима, који су у досадашњој пракси били запостављени. Нарочита пажња посвећује се васпитавању и изграђивању одговорности у свести кандидата, развијању интереса за овладавање основним принципима безбедне вожње, односно професијом возача за кандидате који се обучавају за возаче професионалце. Постојећа пракса показује да је примерно познавање и поштовање саобраћајних правила и знакова врло значајно за безбедност саобраћаја.

На образовање и саобраћајно васпитање кандидата има утицај радна средина, ниво стручног и педагошког рада у процесу обуке, однос инструктора и предавача према кандидату и њихова способност да код обучаваних развију навике безбедне вожње и изграђују принципе усклађивања личних интереса са интересима колектива, односно свих учесника саобраћаја.

У организацији обуке кандидата за возаче неопходно је примењивати познате педагошке принципе, као што су: систематичност, очигледност и постепеност обуке. Велики значај у обуци има принцип изграђивања самосталности у управљању аутомобилом, контроли техничке исправности возила и навика самоконтроле у саобраћају. Такође, у један од важних принципа обуке спада изграђивање способности кандидата за деловање у сложеним и опасним ситуацијама у циљу предупређења саобраћајних незгода, затим способности брзог оријентисања и обезбеђења безбедног кретања возила у сложеним саобраћајним и путним условима и ситуацијама.

Принцип рационалности у руковању и одржавању возила налази свој израз у развијању код кандидата пажљивог и одговорног односа према аутомобилу, опреми, терету који се превози, тежњи за економијом радног времена, горива, гума и другог материјала, тј. у оспособљавању за смањење трошкова експлоатације и повећања производности рада.

Брига о заштити здравља заступљена је у процесу обуке, мерама предострожности и хигијенско-техничке заштите које обезбеђују сигурност рада, што такође спада у један од основних принципа припреме кандидата за возача.

Принцип обједињавања теорије и праксе остварује се кроз органско јединство теоријских и практичних вежби, правилном организацијом практичне обуке и теоријске наставе у процесу обуке и правилном организацијом производне праксе у почетном периоду професионалне делатности возача и др. Обука у управљању нераздвојно је повезана са садржајима као што су: познавање и експлоатација аутомобила, правила саобраћаја и прописи о безбедности саобраћаја, заштита и пружање прве помоћи повређеним лицима у саобраћајним незгодама, еколошким захтевима за заштиту човекове околине и др..

Као и у другим наставним дисциплинама, и у обуци возача велики значај придаје се методици обуке. Под методиком обуке у управљању аутомобилом подразумева се систем

наставно-педагошких радњи, техничких средстава и дидактичких принципа, који се примењују у припреми возача. Ефикасност методике обезбеђује се применом широког асортимана техничких средстава који допуњују аутомобил за обуку и стручно-педагошком припремљеношћу реализатора обуке (инструктора вожње и предавача теоријске обуке).

2.1. ЦИЉ И ЗАДАТАК ОБУКЕ УПРАВЉАЊА МОТОРНИМ ВОЗИЛОМ

Циљ и задатак обуке управљања моторним возилом јесте да се кандидат потпуно оспособи за самостално и правилно управљање моторним возилом примењујући доследно саобраћајне прописе и правила, према условима саобраћаја. Остваривање таквог циљ и задатка захтева стицање солидарног знања и вештине, развијање смисла и осећаја за правилну и безбедну вожњу и јачање свести о значају дисциплине и одговорности у управљању возилом на начин којим се обезбеђује неометано одвијање саобраћаја и максимална безбедност свих учесника у саобраћају.

Треба посебно истаћи уску повезаност између методике вожење моторног возила и практичне примене прописа и правила у саобраћају. Управљање моторним возилом, има изузетан друштвено-економски значај и његова друштвена корисност и оправданост не могу се доводити у питање. Међутим, и поред великих предности, употреба моторног возила истовремено представља и сталну опасност по животе људи и материјална добра.

Због тога је неопходно да се управљање моторним возилом непосредно везује за практичну и доследну примену саобраћајних прописа и правила, јер се тиме регулише понашање учесника у саобраћају ради заштите њихове имовине и живота.

Зато треба обезбедити испуњавање одређених предуслова за извођење обуке. Ти предуслови обухватају: обезбеђење квалитетних и способних инструктора вожње и предавача теоријске обуке који, поред поседовања знања из свих области везаних за обуку, имају и смисао да такво знање пренесу на кандидате за возаче; прописана учила и наставна средства са одговарајућим уређајима и опремом за извођење наставе; одговарајуће кабинете, полигоне и друге саобраћајне површине са опремом и условима за практично увежбавање радњи у саобраћају и кандидата за обучавање који испуњавају прописане здравствене и психофизичке услове за возаче моторних возила. Такође је неопходно да се примењује и одговарајућа методологија рада у спровођењу обуке.

О свим овим елементима до сада се није увек водило довољно рачуна. Треба, још истаћи, да се обучавање кандидата у управљању моторним возилом врши по прописаним програмским садржајима и да успех у томе у највећем обиму зависи и од карактеристике самих кандидата и њихових предходно стечених знања и поседовање карактеристика и склоности које их чине подобним за брже оспособљавање у управљању моторним возилом. Увођењем већег броја категорија створени су услови за лакше и брже оспособљавање за управљање возилом више категорије. Предходно оспособљаван кандидат за управљање возилом ниже категорије има одговарајуће искуство и зато он сада са додатним фондом часова у обуци за управљање возилом више категорије постиже брже и боље резултате у обучавању него што је био случај кад се без предходног искуства оспособљавао за управљање возилима више категорије (C, D, BE).

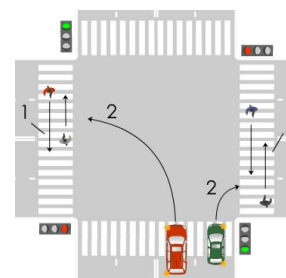
3. МЕТОДИКА ИЗВОЂЕЊА ТЕОРИЈСКЕ ОБУКЕ

За стицање и обнављање лиценце за инструкторе возње, предаваче теоријске обуке и испитиваче на испитима за возаче, на припремним семинарима се изучава методика управљања аутомобилом са садржајима одређеним у предметима: Методика извођења теоријске обуке и Теорија извођења радњи са возилом у саобраћају на путу. Израда литературе којом се обрађују ови наставни садржаји је у току. За спровођење обуке у складу са прописаним програмом и остваривању бољег успеха у обучавању за безбедно управљање моторним возилима, она има велики значај. Због недостатка такве литературе Заједница ауто школа Србије организује семинаре за своје чланове на којима се обрађују наставни садржаји из ове области да би се застој у обуци одклонио и она организовала са применом нових наставних садржаја и метода и са коришћењем савременијих наставних средстава ради остваривања ефективнијег и успешнијег обучавања, којим ће се утицати на повећање безбедности у саобраћају. Реализатори обуке у ауто школама се на овај начин инструктивно брже и лакше упућују у спровођење поступака, садржаја и метода у обучавању којима се обезбеђује успешније обучавање са већим интересовањем кандидата. Приоритет у раду дат је на приказу обраде наставних садржаја, наставних метода, наставних облика, наставних часова и поступака наставника у припреми и реализацији часа.

3.1. Наставни садржај

За све категорије возача прописан је наставни садржај теоријске обуке који се реализује са прописаним фондом часова. Садржај наставе усклађен је са циљем и задацима наставе по категоријама за које се обучавају кандидати. Заједница ауто школа Србије је за своје чланице обрадила наставне садржаје за све категорије возача разврставајући их на методске јединице које се обрађују са прописаним фондом наставних часова.

3.2. Наставне методе

Наставне методе су начини рада којима се остварује обука возача, ради стицања знања, умећа, вештина и навика. Методе се примењују према одређеним захтевима. Оне се користе у реализацији обуке коју спроводи предавач теоријске обуке. Наставник реализује наставни садржај који је унапред одређен, користећи се расположивим методама прописаном опремом и средствима која му обезбеђује ауто школа.

У спровођењу обуке кандидата за возаче примењују се следеће наставне методе:

- метода живе речи (предавање),
- метода показивања (презентација - демонстрирања) и
- метода разговора (групна дискусија, дебата, студија случаја, симулација играње улога, игара и др.

3.2.1. Метода живе речи - предавање

Жива реч се веома често користи у раду предавача теоријске обуке, нарочито у облику излагања. То је посебни облик методе живе речи који се примењује у обуци возача.

Усмено излагање на часу обавља предавач, а понекад то може бити и неко од кандидата. Излагања се обављају као предавања, описивања и

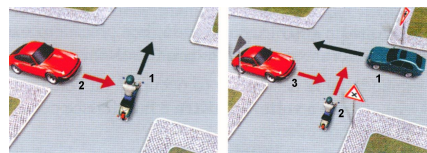

објашњавања.

Предавање се примењује да би се одређено градиво изложило прегледно и по одређеном систему (нпр. Теме из области прописа о безбедности саобраћаја). *Описивање* се врши ради приказивања појединих радњи, поступака, појава, ситуација, предмета (нпр. вуча неисправног возила, дејство кочница, ситуација на раскрсници, сигнални уређај на возилу, изглед појединих делова на возилу и др.). *Објашњавање* се примењује приликом тумачења непознатих речи и израза, значења знакова, примене правила, анализе уређаја или поступка, повезаности појава и предмета (нпр. Квачило (спојница) - мењач, динамо, улога квачила, обележавање неисправног возила, поступак у случају саобраћајне незгоде и др.).

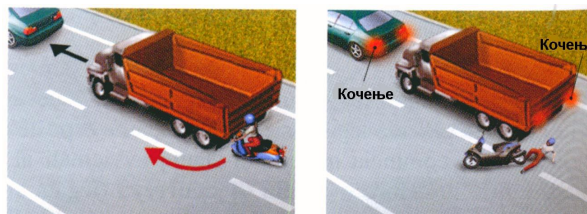

Излагање траје обично мање од једног наставног часа, а само понекад и цео час, све док се не обради једна мања или већа целина из програма. Често се комбинује и са методама разговора и показивања. У обуци возача то је значајно, јер се за кратко време могу изложити сређена и систематизована знања, нарочито она која се не могу показати само помоћу наставних средстава или на други начин (видео спот, модел, филм и др.). Исто тако, излагање је неопходно и приликом непосредног припремања кандидата за извршавање појединих радњи и за савлађивање појединих вештина (нпр. објашњавања поступака за полазак возила, вожње уназад, вожње по клизавом коловозу, вожње у колони, полукружног окретања и др.).

Да би успешно извршио задатак, предавач обраћа посебну пажњу на припремање излагања. Пре свега, одмерава обим градива и време за које ће га изложити, као и редослед излагања. То чини и кад излагање комбинује са другим методама.

Излагање треба да садржи проверене и тачне чињенице и да се врши на начин доступан кандидатима. Градиво се излаже систематски, јасно и разумљиво, уз навођење одговарајућих примера. Излагање треба да је интересантно, да побуђује пажњу и активност кандидата. Томе доприносе: правилан изговор, кратке и јасне реченице, наглашавање појединих речи или реченица, одговарајући темпо излагања, природно понашање и ненаметљива гестикулација.

На крају излагања обично се врши проверавање да ли су кандидати схватили изложено градиво. Предавач поставља неколико кључних питања на која кандидати дају одговоре или заједнички изводе закључке.

3.2.2. Метода показивања (презентација - демонстрација)

У овој наставној методи наставник пружа кандидатима информације користећи визуелна наставна средства. Метода показивања представља комбинацију вербалног излагања и употребе визуелних наставних средстава. Ова метода се веома често примењује у обуци возача. На многим часовима врши се показивање ситуације, радњи, поступака, природних објеката, макета, паноа, модела, слика, шема, скица графикана. Предавач показује раскрснице, знаке и ознаке на њима, возило и уређаје у њему, пут, поступак при поласку возила, претицање, начине паркирања, макету

раскрснице, моделе појединих уређаја или делова возила, графиконе зауставних путева при разним околностима и за различите брзине, дејство ваздушних јастука и сигурносних појасева и др.

Примена ове методе биће успешна ако се изврши солидна припрема часа, а показивање обавља тако да је свим доступно. Нарочито је важно одређивање места на коме ће се показивање вршити и одабирање средстава која најбоље одговарају природи градива. На пример, вештину руковања механизмима за управљање треба показати на возилу, претицање - на путу, узајамни однос између квачила и мењача - на моделу, систем електричне инсталације - на шеми, итд.

Све што се кандидатима показује мора да буде видљиво, да се врши на природном објекту или одговарајућем наставном средству, да тече по одређеном редоследу, да се истиче само оно што је битно. Покрете и радње наставник показује прво успореним темпом, а затим и темпу који је уобичајен у нормалним околностима (мењање брзина, полазак возила и др.).

У примењивању ове методе не сме се претеривати, нарочито не у случајевима кад кандидати треба да савладају неку вештину. Тада им треба омогућити да је самостално обаве више пута, а показивање треба да послужи само као увођење у самосталан рад.

Метода показивања се у пракси често комбинује са методом разговора и методом живе речи.

3.2.3. Метода разговора

Предавач често води разговор са кандидатом о унапред планираној теми. Том приликом поставља питања на која кандидат одговара. У појединим случајевима, и кандидат поставља питања на која одговара предавач или поједини кандидати.

Метода разговора се примењује тек кад кандидати стекну извесно знање из области која се обрађује. Због тога се ова метода и примењује приликом утврђивања и продубљивања обрађеног градива, као и ради процењивања да ли је и у којој мери раније пређено градиво схваћено, односно у којој мери га кандидат може применити.

Примењивање методе разговора захтева од предавача солидну припрему наставног часа. Питања се упућују целој групи, а на свако од њих одговара један од кандидата. Питања треба да су јасна и одређена, да нису сувише дуга, да упућују на решавање неког проблема. Одговори треба да су сређени, тачни да се односе на питања, да се на основу њих може оценити степен усвојености градива од стране кандидата. Предавач је дужан да прати одговоре и да контролише њихову тачност. Ако је потребно, предавач поставља и допунска питања да би навео кандидата на прави одговор.

Метода разговора се примењује и кад предавач ради са једним кандидатом. И том приликом треба се држати свих захтева ове методе.

Метода разговора се најчешће примењује комбиновано са

методом излагања и показивања. То се чини због бољег активирања кандидата, проверавања степена усвојености и схваћености материје и бољег повезивања новог градива са већ савладаним (усвојеним).

3.2.4. Студија случаја

Студија случаја је наставна метода која подразумева темељну групну дискусију о стварним или измишљеним ситуацијама.

Први корак у студији случаја је детаљно упознавање свих кандидата са ситуацијом коју треба анализирати. Некада то може бити писана форма, цртана ситуација, а некада неки филм или видео-запис. После читања и проучавања следи анализирање, дискусија и слободно размењивање идеја, као и доношење одлука и одбрана своје позиције пред другима.

- може бити индивидуална или групна активност,
- развија способности расуђивања, критичког размишљања и решавања проблема,
- кандидати су активно укључени у наставу,
- изграђује вештине међуљудских односа,
- учење се може посматрати.

- информација мора бити прецизна и ажурирана,
- кандидату треба више времена за студију случаја,
- кандидати могу постати превише заинтересовани за студију случаја и заборавити сврху примене ове наставне методе,

Студија случаја мора да има јасну улогу у настави.

3.2.5. Играње улога

Играње улога је наставна метода која омогућава кандидатима да, глумећи ситуацију из "стварног живота", вежбају и испитују нове облике понашања, које могу употребити у послу или се са њима срести у будућности.

Ова метода се примењује да би кандидати могли да осете утицаје у задатој улози. Свака улога мора бити детаљно објашњена у виду сценарија, а кандидати – "глумци" се морају добро припремити, јер од њихове "глуме" зависи како ће остали кандидати видети ситуацију. Ова наставна метода је посебно ефикасна по питању ставова.

- симулира "стваран свет",
- кандидати су активни,
- истичу се емоције,
- добар начин за "обраду" ставова,
- кандидати могу да виде ствари из другог угла.

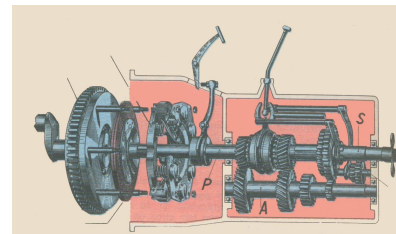
- тешко се контролише (кандидати се превише укључују у наставу и предавач губи контролу),
- тешко се "стандардизује",

- предавач може да изгуби из вида оне кандидате који не учествују у игрању улога,
- потребно је одвојити довољно времена за анализу након завршетка вежбе (ди-бриф)

3.2.6. Игре

Игра је наставна метода у којој се такмичење и/или сарадња кандидата користе за понављање и утврђивање наставног садржаја. Она има предности и недостатке и њена примена у обуци возача није обимније заступљена. Већу примену има у настави која се спроводи на семинарима са несавесним возачима који обнављају и употпуњују знање за поновно стицање возачке дозволе.

Игре се изводе у облику квиза, „енерџизера“, мозгалице или неке друге активности у којој постигнути резултат зависи од знања, вештине и случаја. Ова метода је погодна и за извођење обуке младих кандидата за возаче и кандидата који најбоље уче путем активности у којима стичу искуство.

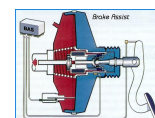
- појачава самосвесност,
- кандидате одржава активним и укљученим у процес наставе,
- учење се може посматрати,
- забавна је метода,
- симулира рад након одржавања наставе,
- развија вештине међуљудских односа.

- захтева пуно времена,
- потребно је издвојити довољно времена на часу за анализу након вежбе (ди-бриф),
- можда не одговара стилевима учења свих кандидата,
- може настати негативна атмосфера на часу.

3.2.7. Примена наставних метода у пракси и њихова повезаност

Програмом обуке возача обухваћено је разноврсно градиво, па је за његово савладавање од стране кандидата потребна примена различитих начина и метода рада. Предавач самостално одабира наставне методе, водећи при том рачуна о природи градива и о циљевима и задацима обуке. Нарочиту пажњу обраћа на следеће: да не утроши веће време од потребног и расположивог, да кандидатима покаже све оно што се може добро схватити тек ако се види и осети, да кандидатима омогући довољан број вежбања ради савлађивања свих вештина које су значајне за безбедну вожњу.

Кад кандидате упознаје са новим, њима непознатим садржајем градива, а оно се односи на општа знања, као што су нпр. теме из области саобраћајних прописа или теоретског дела познавања и одржавања возила, предавач ће применити методу живе речи. Понекад ће методу живе речи комбиновати са методама разговора и показивања.

Приликом обраде тема из области упознавања моторног возила (уређаја за подмазивање мотора, уређаја за хлађење, електричних уређаја, механизма за кочење и др.), предавач ће примењивати методу показивања. Повремено ће ту методу комбиновати са методом живе

речи и методом разговора.

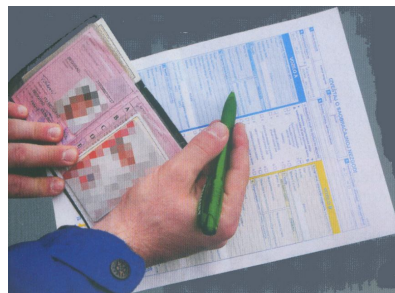
Управљање моторним возилом такође захтева примену методе показивања, с тим што се при том не показују смо предмети или слике, шеме и др. него и покрети и извођење вештина које касније изводе кандидати.

Метода разговора ређе се примењује самостално. Њена примена је потребна углавном приликом утврђивања, продубљивања и проширивања знања, или ради проверавања колико је градива и у којој мери савладано. У обуци возача, метода разговора се примењује у комбинацији са методама живе речи и показивања ради боље активизације кандидата и провере степена савладаности неког градива. На већини часова током обуке возача примењују се све три методе.

На пример, приликом обраде теме „мењач, његова намена и делови“ биће у већој мери заступљена метода показивања, али и излагања предавача и разговора. Приликом обраде теме “обавезе возача у случају саобраћајне незгоде” биће заступљено излагање наставника, а делимично и метода разговора и показивања.

Некада је и могуће и потребно применити временски економичнију наставну методу. На пример, методу живе речи уместо методе показивања или разговора. Другом приликом треба тежити што бољем увежбавању неке вештине (нпр. промена брзина и сл.), да би се касније уштедело на времену. Па ипак, најчешће се јавља комбинација метода. То не значи да кандидати треба да стекну издвојена знања. Напротив, сва знања која се стичу за време обуке треба да су јединствена и целовита. На појединим часовима обрађују се мање целине (теме) које такође морају бити обрађене тако да кандидати стекну целовито знање.

Примењивање различитих метода на истом наставном часу треба да допринесе повезивању знања, а не раздвајању. Сва знања која кандидати стичу током обуке треба да су применљива, без обзира да ли се односе на теоријско знање или практичну вожњу.

3.3. НАСТАВНА СРЕДСТВА

Дефиниција и подела

Под наставним средствима се подразумевају природни или посебно створени предмети који се користе ради остваривања циљева и задатака наставе у обуци возача. У настави се користе и традиционална и модерна наставна средства: табла (школска и бела), флип чарт, постер, графикон, модел и макета, ТВ и видео материјал, приручник, пројектор, компјутер и LCD пројектор и др.

Према наведеној дефиницији, разликујемо: учило и наставно помагало.

Учило може бити било који материјал, направа или опрема која помаже кандидату да лакше разуме и усвоји знање у процесу учења.

Наставно помагало је било који материјал, направа или опрема која

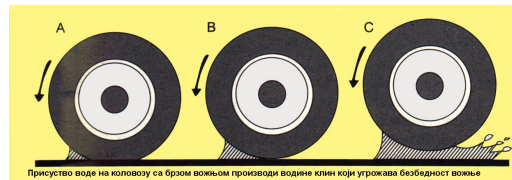
помаже предавачу у извођењу наставе.

Бројним истраживањима је потврђено да се остварују слабији резултати у учењу ако се настава изводи без коришћења адекватних наставних средстава. Брзо, ефикасно и успешније учење се постиже са професионалном употребом добро осмишљених и израђених наставних средстава. Доказано је да употреба више од једног чула, рецимо чула вида и чула слуха истовремено, убрзава и повећава разумевање и памћење. Према томе, укључивањем више чула у процес наставе постижу се бољи резултати али само са мером којом се превише не оптеретите чула кандидата,

Карактеристике наставних средстава

Да би наставно средство било ефектно у примени оно мора бити:

1. Уочљиво
2. Једноставно
3. Прецизно
4. Занимљиво
5. Практично
6. Поуздано

Сврха употребе наставних средстава у обуци је пружање помоћи кандидату да лакше и брже савлада задатке наставе, а наставнику помажу да ефектније и убедљиве изложи наставне садржаје.

3.3.1. ТАБЛА (ШКОЛСКА И БЕЛА)

Табла је обавезно најпопуларније и најчешће коришћено наставно средство у ауто школи. Брзо и једноставно се користи. Оно што се што напише или нацрта на табли, кандидати запамте па је зато важно да садржаји буду тачни. Уколико су садржаји неуредно написани, или нису приказани у потпуној форми, кандидати неће запамтити наставни материјал. Слова и цртежи на табли морају бити видљиви свим кандидатима. Беле табле, осим за писање, могу да се користе и као филмско платно за пројектор, али се мора водити рачуна на рефлексију светла која може да умањује читљивост. Беле табле са челичном пресвлаком могу да се користе и као магнетне табле. Предност магнетних табли је што се на њима може показивати и покрет садржаја (саобраћај возила на раскрсници).

Табле се користе:

- за бележење коментара и импровизованих одговора кандидата,
- за брзо исцртавање листа и дијаграма,
- за записивање размишљања и одговора кандидата.

- лако се употребљава,
- доступна је,
- економична,
- лако се одржава,
- креде / маркери могу бити и у боји,

- средство познато и кандидатима и предавачу
- поуздана је,
- вишенаменски се користи (бела табла + магнетна + филмско платно).

недостаци

- неки предавачи говоре табли док пишу по њој,
- доста времена се троши на само писање,
- понекад се тешко може видети шта је написано, ограничена видљивост за поједине кандидате,
- прашњава и прљава је (ако је у питању традиционална црна или зелена табла),
- да би била чиста табла мора често да се брише,
- асоцира на традиционално школско окружење.
- проверите одсјај-рефлексију светла,
- користите само одговарајуће маркере за белу таблу,
- пре брисања табле, проверите да ли су сви успели да запише препишу,
- при брисању табле, користите покрете горе-доле лево- десно а не кружне.

3.3.2. ФЛИП-ЧАРТ

Примена флип-чарта постаје све популарнија због добрих карактеристика. Користи се у исте сврхе као и бела табла, с том разликом што флип-чарт садржи блок папира. Врло је флексибилно, преносиво наставно средство и посебно корисно уколико се настава одвија ван учионице ауто школе.

предности

- покретан – лако се транспортује с једног места на друго,
- економичан – потребан је само блок папира и маркери,
- лако се користи - када се испише један лист папира, пређе се на други,
- ништа не може да изазове сметњу – нема делова који се могу покварити,
- флексибилна употреба (табла, папир, магнетна табла),
- може се припремити пре часа, тако се штеде време,
- може бити полуприпремљен и довршен на часу,
- може се користити са графиконима, дијаграмима и цртежима,
- може се користити више пута.:

недостаци

- лако се оштећује,
- слова могу избледети,
- маркери могу пресушити,
- ташко се подешава и складишти,
- због мале величине није подесан за велике групе кандидата,
- пуно времена се троши на само писање ако се оно врши на часу.

3.3.3. Постери

Постери су врло корисна и атрактивна декорација учионице. Могу се обложити сви зидови материјалом који је важан за кандидате или који је општег информативног карактера (саобраћајна сигнализација, шеме уређаја и опреме возила и др.). Постери се могу мењати у зависности од наставног садржаја који се обрађује на часу. Како се прелази на нове наставне јединице, тако се замењују постери у учионици. Они само тако имају већи утицај на учење. Да би се могли правилно користити у настави, постери се морају штитити од оштећења савијањем или утицајем сунчане светлости. Постерима се путем слика и графикопна визуелно представља наставни материјал. На њима се наглашавају кључни елементи и користе се као средство за

пасивно учење.

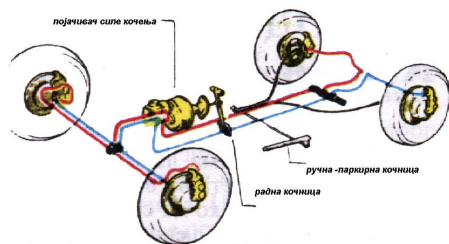

предности

- једноставни, лаки су за употребу,
- кад су у боји ефектнији су прикази,
- визуелно приказују сложени наставни материјал,
- претходно су направљени,
- лако се транспортују с једног места на

друго,

- ништа не може да произведе сметњу – нема делова који се могу покварити.

Двоводни хидраулични систем кочења дисковима са појачивачем силе кочења

недостаци

- понекад нису добро видљиви, па се тешко уочавају детаљи,
- могу да скрећу пажњу ако стоје на неодговарајућем месту,
- после одређеног времена могу се доживљавати као декорација, а не као наставно средство.

3.3.4. МОДЕЛИ И МАКЕТЕ

Модел и макета су наставна средства које треба користити у настави што је чешће могуће. Због својих мулти-сензорних карактеристика, чине тренинг пријатнијим, приближавају и преносе знање из стварног живота. Модел су таква наставна средства на којима може да се види пресек онога што проучавамо, тако да су јасно уочљиви сви унутрашњи делови. Понекад се могу потпуно раставити на саставне делове, а могу бити умањене увеличане или израђени у природној величини.

Макете су умањене или увећане варијанте стварних предмета. Када их користимо у настави, само стичемо увид у спољашњи изглед предмета. На њима се не види пресек нити саставни делови.

предности

- могу се користити за ефектну симулацију "стварних предмета",
  - могу се користити да мале предмете прикажу већим него што изгледају у природној величини, како би се боље упознали,
  - показују делове који се не виде,
- подстичу мулти-сензорно учење.

недостаци

- често нису лако доступни,
  - могу бити скупи за израду,
  - тешко се транспортују и постављају,
  - кандидати могу постати превише заинтересовани за наставно средство а не за оно што предавач излаже,
- безбедност може бити проблем (ватрено оружје),
  - модел треба да буде актуелан, као и оно што представља.

3.3.5. ВИДЕО МАТЕРИЈАЛИ

Видео материјал и филмови су најзаступљенији у извођењу теоријске наставе у обуци возача. Не сме ово моћно средство да се користи да би се испунило време, да се кандидати мало "одморе" на часу. Видео материјал се може приказивати и на дневној светлости што омогућава кандидатима да записују белешке и допуњавају приручник док гледају пројекцију.

Пажљиво испланирани и изведени садржаји путем видео-материјала обогаћују и осавременују наставу. На почетку часа наставник треба да нагласи главне елементе у краћем уводу садржај видео-материјала, како би кандидати презентован материјал боље разумели. Приказ видео материјала треба да пружи кандидатима могућност да направе разлику између правилних и погрешних понашања и ставова. Он омогућава приказ сложени саобраћајних ситуација које се не би могле разумети употребом других наставних средстава.

приручницима или на тестовима.

- пружа могућност мулти-сензорног учења,
- динамично је и визуелно атрактивно наставно средство,
- показује догађај који не може да се репродукује у наставном окружењу,
- одговарајући видео-снимци су често се приказују преко новинских агенција, телевизијских станица и за едукацију учесника у саобраћају,
- кандидатима се пружају "стандардизована" искуства и материја обрађена у

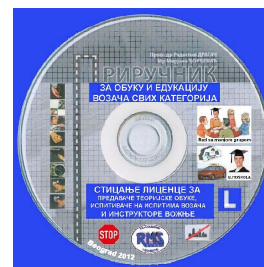
- захтева извор електричне енергије,
- израда видео-снимака може изискивати велики трошак,
- тешко су видљиви ако је учионица превише велика, лимитирани су величином монитора, ТВ екрана или пројекционог платна,

3.3.6. ПРИРУЧНИЦИ

Приручник (штампано и/или електронско издање) је учило које помаже кандидату у процесу усвајања знања, али он је и помагало за предавача да боље организује и изведе наставу. Време на часу не би требало проводити у записивању белешки и прецртавању дијаграма и цртежа са табле што се чини кад наставни садржај није обрађен у приручнику. Време за непосредни рад са кандидатима је драгоцено и приручници су један од начина који обезбеђују да се ону у раду са кандидатима рационално искористи. Приручник треба да садржи обрађен наставни садржај да би он кандидатима и предавачу био водиља у обради наставне материје. Приручник треба и визуелно да буде атрактиван, а текст треба да се поткрепи одговарајућим сликама и цртежима

који одговарају саобраћајним ситуацијама у реалним условима. Садржаји приручника треба да послуже кандидату у припреми за учешће у настави и за савлађивање програмираног наставног садржаја који омогућава кандидату да положи возачки испит али и да стекне потребно знање и вештину за безбедно учешће у њему. Приручник обавезује предавача да материју обрађује у складу са програмом, а кандидату се пружа могућност да проверава ставове изложене од стране предавача у реализацији наставног садржаја. Садржаји приручника омогућавају кандидатима да обрађену материју усвајају сопственим темпом и са додатним радом ван учешћа у организованој настави, а не само да се ослањају на обрађену материју са предавачем у организованој колективној настави. Постојање приручника ослобађа кандидата да памти или бележи дугачке целине које се обрађују на часу.

- могу да послуже као додатни материјал,
- само постојање приручника олакшава кандидатима учење,
- остају кандидатима на даље коришћење.

- потребно је доста времена за израду,
- уколико се подели кандидатима у неодговарајућем тренутку, може одвући пажњу.

3.3.7. ГРАФОСКОП

Употреба графоскопа са провидним фолијама још се обимно користи. Ово наставно средство је лако доступно, једноставно и економично за коришћење.

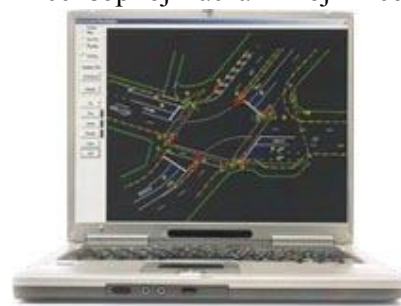
- може се користити са великом групом кандидата,
- предавач је све време окренут лицем према групи,
- графо-фолије се лако транспортују и размењују,
- графо-фолије се могу направити у складу са потребама.

- захтева одређену опрему као и извор електричне енергије,
  - светло и одсјај може изазвати замор,
  - захтева припрему,
  - сложени графикони, као и увећане слике или скице, могу бити неразумљиви за кандидате, нарочито ако због увећања не могу да се изоштре,
- сам графоскоп понекад може да омета прегледности.

3.3.8. КОМПЈУТЕР И ЛЦД ПРОЈЕКТОР

Информациона технологија, посебно употреба компјутера, значајно је повећала квалитет наставе. Компјутер, као моћно мултимедијално средство, може помоћи у изради плана реализације часа, графо-фолија и приручника. У комбинацији са ЛЦД-пројектором, видео-рикордером или видео-камером, компјутер постаје средство у мулти-сензорној настави којим се повећава ретенција и разумевање. Користи се за power-point презентацију, приказ филмова, анимације, слика и графикона, за симулацију незгода и саобраћајних ситуација, за учење и проверу знања путем тестирања које се спроводи у обуци или на испиту. Вођење пратеће евиденције о кандидатима, раду ауто школе, спровођењу возачких испита, статистичкој обради података о успеху у обучавању је незамисливо без коришћења компјутера који су приписани као обавезно средство сваке ауо школе.

3.3.9. Принципи израде Power-point презентације

У излагању наставног садржаја предавачи користе најчешће Power-point презентацију. У њеној изради треба се руководити следећим принципима:

- Идеје илустровати мулти-сензорним средствима (сликом, симболима, графиконима, бојама).
- Презентација треба да буде једноставна, без сувишних информација, речи или слика.

- Једна смисаона целина треба да се прикаже на једном слајду.
- Треба користити једноставне речи - кључне речи уместо целих реченица.
- Не треба за исписе користити само велика слова. Користите и велика и мала слова.
- На навођење више појмова, користите различите боје.
- Саки слајд треба да има наслов.
- Главне идеје приказивати на средини слајда.
- Оставити довољно размака између текста и ивица слајда. Водити рачуна о маргинама.
- Наслове поставити на дну слајда уместо на врх.
- Са јаким бојама означити важан текст, јер га хладне боје расплињавају и он се губи. Зато, значајне речи или фразе које истичете, означите топлим бојама као што је црвена, а подлогу обојите у неку од хладних боја као што је плава.
- Осматрањем са даљине од три метра од екрана слајд мора бити прегледан.

ФАЗНИ ПРИКАЗ ТОКА И МЕХАНИЗМА ФРОНТАЛНОГ УДАРА КОЧЕНОГ АУТОМОБИЛА У СТОЈЕЋЕГ ПЕШАКА

Пре финалне презентације, треба обавити проверу како она изгледа у учионици.

3.4. Избор наставних средстава

3.4.1. Фактори који утичу на селекцију наставних средстава

Код избора наставних метода постоји велики број фактора које треба узети у обзир. Исто тако и при избору наставних средстава треба водити рачуна о бројним факторима. За сваки час треба размотрити све релевантне факторе и тек онда одабрати одговарајуће наставно средство.

Спотови и линкови којима се приказују кретања возила у критичним ситуацијама на путу или снимљени случајеви саобраћајних незгода са употребом слике и звука показали су се корисним у обуци возача. Саобраћајна ситуација објашњавана говором са пратећим звуком који одговара динамици кретања возила са филмованим снимцима промена саобраћајних ситуација у кретању возила налази примену у обуци возача. У овим случајевима репортер, односно наставник, није у првом плану и ретко се он појављује на екрану да не одвраћа пажњу кандидата од тока ситуације која се приказује. Оваква наставна средства појачавају опажање (перцепцију) и стимулишу више чула кандидата кога мотивишу на већу концентрацију пажње и веће интересовање за садржај наставе коју онда боље разумеју и брже усвајају потребна знања за безбедно учешће у саобраћају.

Утицајни фактори на избор наставних средстава

Традиционалним наставним средствима називају се слике, цртежи, мапе, шеме, дијаграми, макете, разни модели и одливци и др. У модерна наставна средства убрајају се разна постројења, уређаји и механизми који омогућавају посматрање појава и процеса понекад брже и ефектније него што је то уопште могуће постићи посматрањем предмета у природи. Наставна средства се разликују и према томе какав претежни карактер има настава у

којој се она користе, и каква је функција средстава у објашњавању наставног градива. Отуда она могу служити демонстрирању, симулирању односно показивању појава и радњи, или се могу користити у самосталном раду за лакше овладање наставним градивом.

3.4.2. Врсте наставних средстава

У обучавању возача, предавач претежно примењује наставна средства, која се према својој намени и функцији могу груписати у:

- *демонстрациона наставна средства,*
- *манипулативна наставна средства и*
- *оперативна наставна средства.*

3.4.2.1. Демонстрациона наставна средства

Под демонстрационим наставним средствима подразумевају се сва она средства која наставник користи ради показивања одређеног процеса или ситуације које треба да упозна будући возач. У таква средства се убрајају: возило, модели возила, пресек двотактног или четворотактног мотор, слике, дијапозитиви и филмови, цртежи на којима се приказује градиво којим будући возач треба да овлада (нпр. модели, слике или цртежи из мотористике, средстава пасивне заштите, елементи активне безбедности, ситета вешања, управљачки, кочиони и светлосно сигнални уређаји, саобраћајни прописи, сигнализација, пружање прве помоћи повређеном итд.).

Поред наведеног, наставник демонстрира - показује и радње које су значајне за успешно увођење у вожњу и увежбавање будућег возача у технику вожње. Тако он показује радње, на пример, од спољашњег прегледа возила, његовог откључавања, начина улажења у возило, редоследа радњи које треба обавити пре покретања мотора, па све до укључивања у саобраћај. На сличан начин се показују и радње које кандидат за возача треба да изводи, на пример, при вожњи уназад, при паркирању возила итд.

Наставна средства из ове групе предавач користи при објашњавању новог градива које кандидат за возача треба да усвоји, на пример, на часу практичне обуке. Ова средства се користе, ако је потребно, и при понављању и проверавању знања кандидата.

У показивању и објашњавању средстава која помажу ефикаснијем обучавању возача, предавач треба да ради постепено и плански. Он не сме одједном показати много модела или цртежа и ситуација које могу настати у вожњи пошто би тиме непотребно оптеретио кандидата. Показивање треба распоредити на предвиђени број наставних часова чиме се постиже већа ефикасност у повезивању теоријских и практичних знања.

3.4.2.2. Манипулативна наставна средства

Манипулативним наставним средствима називају се сва она средства која служе обављању одређених радњи од којих зависи успешно коришћење стечених знања у току обуке или у самосталној вожњи. У манипулативна средства убрајају се алати, оруђа, прибор, разне справе које се користе при вожњи или су неопходне ради одржавања возила или пак спадају у обавезни део опреме за возило. Сврха примењивања манипулативних средстава у обучавању огледа се у томе што она омогућавају да кандидат за возача стекне знања која су неопходна у вожњи.

Манипулативно средство је, на пример, дизалица или мерач притиска у пнеуматичима, троугао сигурности, метлице брисача ветробранског стакла, опрема за зимску вожњу и сл. Да би возач знао успешно и брзо да се користи овим средствима, неопходно је да предавач објасни и покаже њихову примену и циљ примене.

Овладавање знањима и техником руковања манипулативним средствима има несумњиви значаја за безбедну вожњу. Стога је веома важно да предавач у план обучавања возача укључи и време потребно за упознавање кандидата са тим средствима. Зависно од времена планираног за обуку, неопходно је манипулисање одређеним средствима и увежбавање њихове примене (нпр. начин коришћења дизалице, одвијача - кључа - за скидање точка, замене осигурача и сијалица, подешавање положаја седишта према управљачким командама и карактеристикама возача и др.).

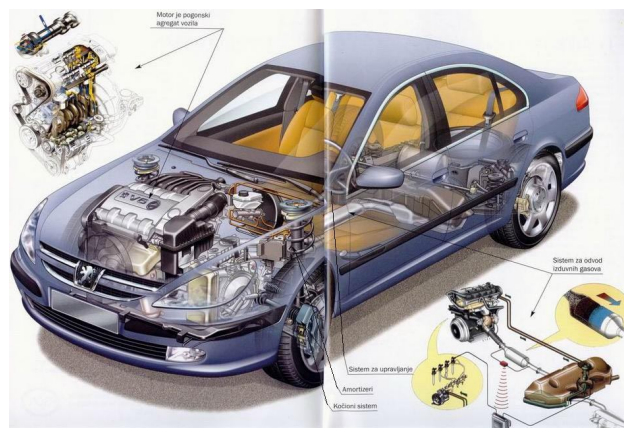

Подешавање положаја седишта

3.4.2.3. Оперативна наставна средства

Оперативним наставним средствима називају се сва она средства која служе обављању одређених процеса, радњи или операција - да би се возило ставило у покрет, или да би се оспособило за вожњу. Стога се оперативна наставна средства скоро и не могу одвојити од манипулативних наставних средстава.

У та средства, међутим спада и возило са дуплим командама које кандидат заједно са инструктором користи за праћење ситуације и истовремено учествује у извођењу одређених операција командама које омогућавају да се обука безбедно спроводи. У оперативна наставна средства спадају и апарати који омогућавају да се виде операције које је иначе тешко приметити. То су, на пример, дијапројектори, кино-пројектори, визафони и слично, помоћу којих се на дијапозитиву или на филму може приказати шта за ламелу квачила значи операција при којој возач макар само и овлаш држи стопало на папучици квачила у току вожње. Или, овим путем се у добро опремљеним ауто-школама може показати функционисање кочионог уређаја (ножног или ручног, или кочење мотором са пребацивањем полуге мењача у нижу брзину).

Оперативна наставна средства, без обзира да ли је реч о алату или о прибору, или о апаратима, доприносе бољем упознавању њихове функционалности, или повезаности појединих делова у раду мотора.

3.5. Планирање и програмирање наставног процеса, организације обуке, наставна начела и планирање часа

Дефиниција

Наставним облицима називају се начини и облици организације рада које наставник примењује у обуци да би успешно, рационално и економично остварио програмске задатке теоријске и практичне обуке возача. Сви облици рада који се користе у обуци заснивају се на сталној сарадњи инструктора вожње и предавача теорије са кандидатима које обучавају. Стога се облици рада у обуци морају посматрати динамички и увек у односу предавач (наставник) – кандидат (ћак). То значи да избор облика рада зависи од задатака и садржине обуке, а затим од броја и састава кандидата, као и од функције обуке (катеорије возачких дозвола).

Рад у управљачком положају на току вожње

3.5.1. Врсте наставних облика

У настави - обуке кандидата за возаче, примењују се следећи облици рада:

- Фронтални,
- групни и
- индивидуални.

Ови облици рада претежно долазе до изражаја у обуци, а могу се користити самостално, или ће их наставник међусобно комбиновати.

3.5.1.1. Фронтални облик

То је такав облик рада у организацији извођења обуке у ком наставник истовремено излаже исту грађу, демонстрира исте предмете или радње већој групи слушалаца. Овај облик рада нарочито долази до изражаја у теоријској настави која се организује и изводи у ауто-школи. Али и ту се он не јавља увек у «чистом» виду, јер га наставник комбинује са индивидуалним обликом рада, подстичући на тај начин кандидате да после излагања једне целине градива постављају питања, траже објашњење, или наставник тражи од кандидата да резимирају изложено градиво, или да га демонстрирају и објасне на одговарајућем наставном средству.

3.5.1.2. Групни облик

То је такав облик рада у организацији обуке у ком наставник мањој групи кандидата излаже, објашњава или приказује на очигледан начин одабрану програмску материју обуке. Групе могу бити веће или мање. Тако се у ауто - школи за теоријску обуку могу организовати групе од 15 до 30 слушалаца које могу у неколико учионица, истовремено (симултано) или сукцесивно слушати излагање истог градива код одговарајућег предавача - наставника.

Групни облик рада може се користити и у практичној обуци вожње. Обично су то групе од два до три кандидата којима инструктор пре поласка на вожњу истовремено објашњава материју коју они на том часу треба да савладају. При обучавању појединих категорија возача могу се образовати и веће групе, али не веће од пет кандидата. У овом случају се најчешће ради о тзв. групном облику увежбавања у познавању и правилном примењивању саобраћајних прописа, правила вожње и слично. Наставник може групе образовати према разним критеријумима (школској предспреми, слободном времену, времену када су завршили теоријску обуку и слично). Групни облик рада најчешће се примењује у извођењу наставе ради иновације знања и тестирања возача у школским центрима аутотранспортних предузећа и у раду на курсевима са несавесним возачима.

Рад са мањом групом

3.5.1.3. Индивидуални облик

Овај облик рада у организацији спровођења обуке вожње је најзаступљенији и у њему кандидат за возача самостално извршава задатке које у вези са вожњом поставља наставник-инструктор. Овај облик подразумева организовану и сталну сарадњу инструктора и кандидата за возача. Најчешће се овај облик рада примењује у практичном обучавању у вожњи. Индивидуални облик рада може се доста успешно комбиновати са групним обликом наставе. Ако се, на пример, у групи налазе два до три

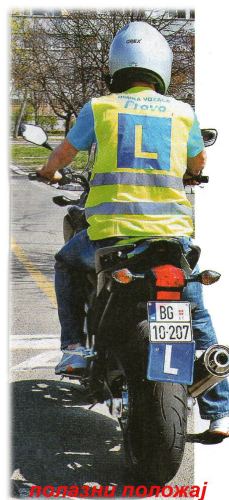

кандидата који су у исто време започели практичну обуку, инструктор им може задати исти задатак, с тим да га они самостално решавају у различитим ситуацијама (на пр: раскрсница без светлосних саобраћајних знакова, зауставни пут возила итд.). После извршеног задатка потребно је укратко анализирати вредност самостално, односно индивидуално извршеног задатка.

У извођењу наставе на семинарима за несавесне возаче индивидуални облик рада посебно је погодан кад се ради са појединцем или мањом групом у радионици при обради баш оних тема којима треба да се утиче на возача да мења своје лоше навике или стиче знање потребно за учешће у саобраћају без чињена прекршаја или одвраћања од поншања која га чине несавесним у вожњи.

Има оправданих тврдњи да је за ефикаснију обуку у вожњи најпогоднији индивидуални облик рада који је и прописан у спровођењу обуке у практичном управљању возилом. Овакав рад је погодан за ближе упознавање кандидата и његових возачких предиспозиција, иако с друге стране групна анализа остварених задатака у обучавању у вожњи, и анализа прекршаја које чине несавесни возачи може деловати и стимулативно да се сличне грешке не понове. Индивидуални облик рада омогућава и већи број понављања оних радњи у којима је кандидат најчешће грешио.

Осим поменутих облика, може се користити и тзв. *дописни облик* наставе. Такав облик наставе у обуци возача организују ауто-школе, а у другим областима, факултети, раднички и народни универзитети, агенције и друге институције. Његова је суштина у томе да кандидат наставну грађу савладава самостално обрађујући наставни предмет на специјално приређеним дописним материјалима (приручницима, тестовима писаним или електронским, путем телевизије, штампе и др.). Ови материјали имају претежно индуктивни карактер и дају упутства о томе на који начин да се грађа по програму за полагање испита рационално и економично савлада. Такав облик рада примењиван је док није уведена обавеза спровођења обуке у познавању саобраћајних правила и сигнализације у учионицама ауто школа са држањем предавања и вежбања од стране лиценцираних предавача, са прописаним садржајима и фондом часова за одговарајућу категорију возила за коју се кандидат обучава.

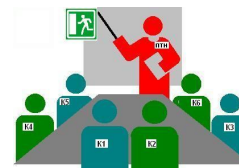

дописни положај

У новије време се у знатној мери користе и специјално припремљени садржаји који се емитују електронски или путем штампе, радија и телевизијских емисија. Овај облик наставе може добро послужити у едукацији становништва и за допуњавање знања из области безбедности саобраћаја, саобраћајних прописа возача који су стекли привилегију да управљају возилом у саобраћају.

3.6. НАСТАВНИ ЧАС

Добро припремљени, организовани и остварени наставни час обезбеђује постизање појединачних и општих задатака обуке возача. Стога је значајно да наставник смишљено, уз пуну одговорност приступа организовању сваког часа.

Наставни часови треба да представљају повезану, континуирану целину. Наиме, сваки час представља једну целину, али се сваки наслања на претходни и у извесном смислу је увод за следећи час. Кад год то карактер и садржина наставног часа дозвољавају, наставник треба да подстиче активност кандидата у правцу самосталног извођења закључака из појединих, очигледно интерпретираних делова часа. То наставник мора да има у виду приликом припремања наставе за сваки час. С обзиром да се ради о обучавању одраслих људи, ни овај задатк није неосетљив. Неопходно је и да наставник рационално користи сваки део

часа допуњавајући и коригујући теоријска знања и практичну умешност кандидата.

3.6.1. Општа структура наставног часа

Већина наставних часова има следећу структуру:

1. Уводни део, у ком наставник саопштава слушаоцима курса тему и циљ који треба остварити.

2. После уводног дела, треба проверити и истовремено проценити знања која су слушаоци стекли на протеклом часу.

3. Излагање новог градива, односно садржине вежбања која ће се на часу обавити. У овом делу слушаоце треба подстаћи да сами изводе уопштавање, праве, поуку о примени саобраћајних правила у вожњи и сл.

4. Понављање и увежбавање стечених знања у теоријском делу може бити кратко пропитивање, а у практичној вожњи узастопно, или са прекидима понављање одређене радње, (нпр. кретање под ручном кочицом).

5. Анализа одкривених незнања, или уочених празнина у теоријском знању.

3.6.2. Типови и функција часова

С обзиром на специфичности теоријско-практичног обучавања возача, наставник може да користи разне типове часова, што ће поред већ наведенога зависити и од циља и задатака који се желе постићи. Према томе и функција часа биће различита.

3.6.3. Уводни час

Основна функција овог часа је да слушаоци упознају целину теоријско-практичног програма обуке у вожњи. Он ће се применити приликом увођења слушаоца у нову наставну материју или у већу тематску целину. На овом часу слушаоце треба припремити за усвајање нових знања, као и за увежбавање постојећих знања и умешности.

Уводни час у трајању од 45 минута (теоријска настава) односно 50 минута (практично оспособљавање за управљање возилом) се ретко примењује. Најчешће је то део првог часа излагања новог градива из теорије обуке или део првог часа увођења слушаоца у обучавање у вожњи. Иначе пракса захтева да се на овом часу наставник представи слушаоцима, да их упозна са предметом рада и учења на курсу, као и да путем разговора сазна ниво теоријских или практичних знања кандидата из области предмета који се на курсу изучавају.

Делови уводног часа могу бити:

1. Упознавање са кандидатима и представљање наставног програма предмета, који се изучава.

2. Детаљније разматрање структуре градива које ће се обрађивати, односно прво упознавање са карактеристикама возила (спољни преглед, отључавања, регулисање возачевог седишта, подешавање ретровизора, постављање сигурносних појасева, контрола ручне кочице, упознавање команди: папучица и њихових функција, мењачке ручице и њено функционисање итд.)

3. Резимирање и понављање грађе уводног часа.

3.6.4. Упознавање новог градива

Овај час је усмерен на упознавање слушалаца са новим градивом из теорије обуке или са новим вежбама у практичној вожњи. Структура овог типа часа садржи следеће:

1. Кратко обнављање градива, увежбавање радњи, примена правила усвојених на претходном часу.

2. Излагање новог градива, упознавање за вежбом која ће се на часу вожње увежбавати, уз коришћење одговарајућих наставних принципа, метода и очигледних средстава.

3. Практичне вежбе, уколико наставна материја то захтева (нпр. вожња кроз раскрсницу, вожња ноћу изван насеља, вожња у тунелу и тд.)

4. Понављање и кратко резимирање нове грађе или нове вежбе.

5. Евентуално задавање домаћег задатка.

Ако се обрађује ново градиво, излагање наставника треба да траје око 30 до 35 минута, а за остале делове часа користити преостало време: 15 или 10 минута

3.6.5. Систематизација и уопштавање

Час на коме наставник треба, уз учеће слушалаца, да изврши систематизацију и уопштавање стечених знања, умешности и навика, обично се користи после обраде једне тематске целине из наставног програма. Овај се час, међутим, може користити и после завршавања мањих програмских целина или увежбавања која су међусобно повезана.

На овом часу посебно долазе до изражаја следећи захтеви:

1. Кратко понављање градива из тема за које се градиво или садржина вежбе систематизује, односно уопштава.

2. Одређивање битних делова градива или вежби из тематске целине за коју се врши систематизација и уопштавање.

3. Систематизација градива и битних делова вежби према ономе што је утврђено у тачки 2.

4. Евентуално проверавање квалитета систематизације и уопштавања градива и вежби.

3.6.6. Примењивање усвојених знања, умешности и навика

Функција овог часа се реализује у раду наставника са слушаоцима ради практичног примењивања стечених знања. Овај се час може користити после усменог излагања одређеног програмског градива. Такав је случај кад помоћу цртежа слушалац треба да реши саобраћајни проблем у раскрсници, или кад на основу усменог излагања наставника треба да израчуна зауставни пут возила у условима различитих стања коловозног застора и сл. Као и на претходним часовима и овде треба објашњавати следеће:

1. Задатке које треба остварити на часу.

2. Понављање усвојених знања, правила или поступка.

3. Начин примењивања теоријских знања стечених на часу практичне важње и увежбавање тих знања.

4. Кратко резимирање градива чија је примена увежбана, уз решавање нових задатака који доприносе учвршћивању стечених знања.

3.6.7. Понављање и проверавање

Обично се на сваком часу теоријске наставе или практичне обуке врши и понављање и

проверавање степена и квалитета усвојених знања, умешности и навика. Међутим, као и час систематизације и уопштавања, и овај час може наставник ефикасно да користи пошто је обрадио већу тематску целину или завршио са кандидатом низ међусобно повезаних вежби. У таквим случајевима овакав час може бити веома користан пошто се организованим понављањем и проверавањем знања, она утврђују и постају стабилнија. Сем тога, главни задатак овог часа је да се знања кандидата пробуде и систематизују уз паралелно проверавање обима и дубине усвојеног градива.

Структура овог часа је слична часу системаизације и уопштавања. Понављање и проверавање знања, умешности и навика треба, по могућству, спроводити свакодневно.

3.6.8. Комбиновани час

Овај тип часа се у настави најчешће користи пошто он садржи све или бар битне компоненте часова о којима је претходно било речи. Комбиновани час садржи: увођење у ново градиво и излагање новог градива, извођење закључака, понављање и проверавање, увежбавање и примењивање стечених знања. Због таквих својстава се овај час и зове комбиновани.

Структура комбинованог часа садржи следеће:

1. Увођење слушаоца у тему часа.
2. Формулисање циља и задатака часа.
3. Излагање новог градива односно вежбе,
4. Систематизација, понављање, проверавање и увежбавање усвојених знања, умешности и навика,
5. Анализирање и оцењивање вредности извршених задатака часа.

Као што се види, свака компонента овог часа може чинити и самосталан час, како је то приказано у оквиру претходних типова часа.

3.6.9. Закључак о примени појединих типова часа

Као што је наведено, наставни часови могу бити веома различити по својој структури. То зависи од циља, задатака и садржаја часа, као и од врсте принципа и метода који се примењују на појединим типовима часа. Па ипак, постоје одређене компоненте које садржи скоро сваки наставни час. Те заједничке компоненте су следеће:

- Одређивање и истицање теме, циља и задатака часа.
- Припремање наставних средстава неопходних за рад на часу,
- Утврђивање етапа рада на часу и одређивање садржаја, метода и поступака за сваку етапу, као и улоге наставника и слушалаца у појединим етапама часа.
- Распоређивање времена у оквиру наставног часа.
- Закључци о раду на часу.

Погодним комбиновањем ових компонената са раније описаном структуром часа наставник може смишљеном и ефикасном припремом за час ефикасно остварити и његове задатке.

3.7. ПРИПРЕМАЊЕ НАСТАВНИКА ЗА ЧАС

3.7.1. Значај припремања за час

Успех у настави веома много зависи од планског припремања наставника за извршавање програмских задатака. Организованим и систематским припремањем за наставу у целини и за

поједине часове, наставник се непрекидно и сам усавршава, иако се ни одређено рутинерство у реализацији задатака не може избећи. Припремањем за наставу се, међутим, отклања импровизација која веома негативно утиче на квалитет обуке и на углед наставника. И најискуснији наставници морају своја знања да допуњавају и морају бити припремљени да у сваком моменту помогну слушаоцима којима држе наставу и не само својим многостраним и поузданим знањем о материји из које кандидат треба да полаже испит, него и знатно ширим знањем.

3.7.2. Структура рада у припремању за час

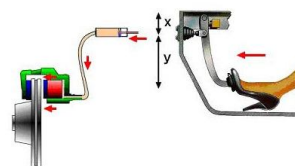
Припремање за наставу обухвата следеће етапе рада:

1. Упознавање и проучавање градива које је предвиђено програмом за обраду и консултовање одговарајућих уџбеника, приручника и помоћне литературе.
2. Планирање садржине и организације теоријско-практичног рада за период у ком треба да се обраде програмом предвиђени садржаји.
3. Припремање за групу часова односно за поједине часове теоријско-практичне наставе.

3.7.3. Упознавање и проучавање програмског градива

Основни услов за успешну реализацију задатака наставног програма јесте да наставник солидно познаје и програм и градиво које на основу програма треба да обради у одређеном временском периоду. Поред тога, неопходно је да наставник проучи и да поуздано познаје градиво које је на основу програма обуке разрађено у одговарајућим уџбеницима и приручницима или правилницима и упутствима. Најзад, потребно је, а и обавезно за стицање и очување лиценце, да наставник и у току обављања своје професије стално допуњава и освежава своја знања, учешћем на стручним семинарима и предавањима и проучавањем стручних часописа и одговарајуће литературе.

На основу таквих претходних припрема наставник приступа изради плана теоријско-практичне наставе коју треба реализовати у одређеном временском периоду. Без таквих припрема наставник ће пре или после падати у импровизације и несистематски рад, а тиме ће неминовно смањивати свој углед и углед ауто-школе пред кандидатима које треба да обучава.

3.7.4. Планирање садржине и организације наставе

Основни смисао планирања садржине и организације наставе је да наставник сагледа у целини процес обуке, садржину обуке и могуће начине реализације у одређеном временском периоду. Поред тога, планирање помаже и самоконтроли извршавања предвиђених задатака. Приликом разрађивања предвиђеног градива за целокупни период обуке, наставник мора да има у виду следеће захтеве: а) број тематских целина, б) предвиђени број часова за поједине тематске целине (излагање, објашњавање, проверавање, увежбавање), в) датум реализације задатака тематских целина, г) примедбе у току планирања. Већ при састављању тематског плана рада, наставник треба да упозна услове у којима ће реализовати предвиђени план. То значи да треба да зна где ће обављати теоретски део обуке, са каквим ће наставним средствима располагати, да ли постоји кабинет и полигон за обуку и којим су садржајем опремљени итд.

Као што је за поједине категорије и подкатегорије возача прописан број часова за реализацију програмских садржаја обуке тако и у изучавању предмета на припремној настави за стицање лиценце предавача и испитивача у обуци возача прописан број часова за одређене целине из свих програмских садржаја који се при извођењу наставе реализују.

3.7.5. Припремање за реализацију групе часова и за појединачни час

Пошто је обавио припремне радове, наставник на основу тематског плана рада организује сопствену припрему за час или за групу часова чија је садржина сродна. На основу тематског распореда градива за цео курс, наставник приступа планирању наставних јединица у оквиру појединих наставних тема. Тако детаљизирани план обуке представљаће поуздану основу припремања за читаву тему, односно за сваки поједини час. Припремање наставника за час може да има разне облике и садржину, што зависи од његовог стручног знања и искуства у теоријском и практичном обучавању, као и од задатака које треба остварити на часу. Постоји мишљење да наставник треба за сваки час да састави детаљну писмену припрему. Међутим, такав рад се може брзо претворити у шаблон, те је погодније да наставник прибележи у своме дневнику и онај део који се односи на припрему за час, и битне делове градива које на одређеном часу треба обрадити.

Добар наставник ће пре свега јасно утврдити наставну јединицу и прецизирати циљ и задатке које ће реализовати у наставном часу. Осим тога, приликом припремања за час, наставник треба поуздано да зна које ће рада и наставна средства користити. Осим тога, потребно је да зна дидактичке принципе, наставне методе, облике и који тип часа ће користити за обраду одређене наставне јединице.

Потребно је да наставник, при припреми за час, има у виду следеће захтеве:

- Датум одржавања часа,
- Наставна јединица,
- Шта треба остварити на часу,
- Припремни принцип, метода и облик рада који ће применити,
- Наставна средства која му стоје на располагање за коришћење у настави,
- Које ће градиво обухватити на часу,
- Примедбе (позитивне стране и недостаци у наставном часу).

Наставник треба увек да има у виду да ће од квалитета његових припрема за час зависити и квалитет знања и вештина кандидата које обучава.

Успех у обучавању зависи од залагања кандидата и предавача, а обученост кандидата потврђена успешно положеним испитом, чини задовољство за кандидата и наставника.

4. Закључна разматрања

Смањење угрожености у саобраћају треба да се обезбеди побољшањем обуке кандидата за возаче. То треба да се постигне повећењем стручне оспособљености кадрова који учествују у обуци возача и са применом савременијих метода, новим наставним садржајима са дидактичким принципима у извођењу обуке и ефектнијим наставним средствима која се користе у обуци возача. Лиценцирањем инструктора, предавача и испитивача обезбеђује се већа мобилност, ангажовање и заинтересованост стручњака који раде у ауто школама али и кандидата за стицање бољег знања, веће вештине и умећа у управљању моторним возилима. То ће позитивно утицати и на остале учеснике у саобраћају да се дисциплиновано понашају у складу са правилима и прописима којима се регулише одвијање саобраћаја на путевима.

Прописани наставни садржаји се припремају и реализују применом образовних и методских принципа који се примењују у школама и њих реализацију наставници који су школовани за рад у наставничкој струци. Међутим, њима су прописаним регулативним мерама одређени и други бројни пратећи задаци и поступци по којима треба да се понашају и ако они не спадају у образовање нити га поспешују већ напротив спутавају га у развоју.

Изменом прописа о оснивању и раду ауто школа (привредног друштва) стидљиво се и помиње ауто школа, зато што је привредном друштву дато право да оспособљава кандидате за возаче, а уз то оно може да обавља и друге делатности. Ово и ако је циљ оспособљавања да кандидат за возача стекне теоријска и практична знања и вештине потребне за самостално и безбедно управљање возилом у саобраћају на путу. Стицање знања и вештина за друга занимања не врши се у привредним друштвима већ у школама савлађивањем прописаних наставних садржаја за одређена занимања са применом метода и поступака који се примењу у образовању и спроводе у школи.

Обрађени начин по коме ће предавачи теоријске наставе и инструктори вожње обављајти обуку и оспособљавати се за то спадају у образовни систем и они раде у ауто школи која се крсти као привредно друштво, са статусом правног лица, над којим надзор не спроводе органи из образовних институција, већ из полицијских управа. Ово упућује да и убудуће контрола неће бити усмерена на примену поступака и метода у извођењу обуке и ангажовању наставника да је плански и исправно спроводе, већ у лову грешака, на бројним евиденцијама и попуњавању великог броја извештаја који ће одвраћати реализаторе обуке од основног задатка.

Измењен ситем обучавања возача у већој мери се удаљује од система који се примењује у образовању па се у њему превасходно не надзире и не поспешује примена наставних метода у обуци, већ је пренаглашена контрола регулативних мера привредно економског карактера од органа ван ове делатности. Овако удаљавање ове делатности од образовања није спроведено у земљама из нашег окружења, јер тамо није установљена потреба за тим. Оправданост за овакво регулисање оспособљавања кандидата за возаче код нас, у старту се није потврдила, јер нови систем још није заживео, а праћен је бројним сметњама и недостацима које истичу реализатори овог система и његови корисници. Зато се додатним упутствима и изменама Правилника поправљају услови да систем заживи и покаже очекиване резултате.

Литература

- [1] Агенција за безбедност саобраћаја, Републике Србије, „ПРИРУЧНИК за лиценцирање кадрова у процесу оспособљавања кандидата за возаче“, Београд, 2012 .
- [2] Драгач, Р., Ђорђевић, М., Лукић, Т. „ПРИРУЧНИК за оспособљавање кандидата за возаче моторних возила свих категорија“, Службени лист СЦГ, Београд, 2005.
- [3] Драгач, Р. „ОРГАНИЗАЦИЈА И МЕТОДИКА ПЛАНИРАЊА И ИЗВОЂЕЊА ОБУКЕ КАНДИДАТА ЗА ВОЗАЧЕ МОТОРНИХ ВОЗИЛА“, Савез друштава инжењера и техничара

Београда, Друштвени и стручни аспекти образовања возача, Аранђеловац, 1981.

[4] Вујанић, М., Драгач, Р. „**ЗНАЧАЈ ОСПОСОБЉАВАЊА СТАНОВНИШТВА ЗА БЕЗБЕДНО УЧЕШЋЕ У САОБРАЋАЈУ**“ , Савез друштава инжењера и техничара Београда, Друштвени и стручни аспекти образовања возача, Аранђеловац, 1981.

[5] Ђурић,Т., Драгач,Р. *«ПРИРУЧНИК и ТЕСТОВИ за оспособљавање и проверу знања кандидата за возаче и возаче моторних возила»*, ГрафоМарк Лакташи-Бања Лука, 2008.

[6] Драгач, Р., Ђорђевић, М., *«ТЕСТОВИ за оспособљавање и проверу оспособљености кандидата за возаче и возача моторних возила свих категорија»*, Савремена администрација АД. Београд, 2011.

[7] Драгач, Р.,Ђорђевић, М., *„ПРИРУЧНИК за оспособљавање и проверу оспособљености кандидата за возаче и возача моторних возила свих категорија»*, електронско издање, Савремена администрација АД. Београд, 2011.

[8] Драгач, Р.,Ђорђевић, М., *„МЕТОДИКА УПРАВЉАЊА АУТОМОБИЛОМ“* електронско издање RMS group d.o.o. Београд 2011.

[9] Драгач, Р.,Ђорђевић, М., *„ПРИРУЧНИК за обуку и едукацију возача свих категорија и стицање лиценце за предаваче теоријске обуке, испитиваче на испитима кандидата за возаче и инструкторе војње»*, електронско издање, RMS group d.o.o., Београд, 2012.

[10] *„МЕТОДИКА обуке у управљању аутомобилом“*, Истраживачки пројекат за Републички савет за безбедност саобраћаја Републике Србије, Саобраћајни факултет, Београд,1987.

[11] Драгач,Р.,Јовановић,Н.,Ђорђевић,М.,*“Закон о безбедности саобраћаја на путевима“*, Савремена администрација а.д. Београд, 2009.

[12] www.autoskolaonline.com. Софтверски пакети о обуци возача и спровођењу возачких испита и електронска збирка свих Правилника о раду аутошкола и обуци возача донетих на основу ЗОБС-а.

